

שמעתא עמיקתא

גליון תק"ע | פרשת פנחס | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

משיעורי

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

הלכות מצויות לבין המצרים (א)

מנהגי אבילות

ריקודים וזמר

ריקודים

אסור לעשות ריקודין ומחולות של רשות מי"ז בתמוז ואילך. (מ"ב ס"י תקנא ס"ק טו).
שמיעת זמר

לכתחילה יש להמנע מלשמע נגינות מכלי שיר במשך כל השנה. (עי' בסימן תק"ס סעי' א). אולם אף המיקל לשמוע נגינות במשך השנה, אין לו לשמוע נגינות מיום י"ז בתמוז עד לאחר תשעה באב. [עי' בב"ח ס"י תקנא ד"ה ממעטים]. וכן פסקו האג"מ (אוי"ח ח"ד ס"י כא) והמנח"י (ח"א ס"י ק"א). ואפילו שירים מטייפ וכדו' דינם ככלי זמר לענין זה. (הגרש"ז א"צ"ל (הליכ"ש פי"ד הגה' ד)).

שירה שאינה מעוררת ריקוד

מותר לשמוע שירה שאינה מעוררת ריקוד (כגון שירי רגש), משום שהיא איננה בכלל המנהג. ומי"ז נכון להמנע אף משירים אלו. (הגרש"ז א"צ"ל (שם אות ג והנה' ה)).

שירה בפה

שירה בפה מותרת אף בבהמ"צ. [עי' בש"ח (מע' בהמ"צ ס"א אות י)]. ויש מחמירים בשירה בפה שהיא ברבים (כי יש בזה שמחה). (הגרש"ז א"צ"ל (תורת המועדים ס"ה אות א)). ומי"מ יש להמנע אף משירה בפה מר"ח אב עד תשעה באב, שהרי משכנס אב ממעטים בשמחה. (אור לציון (ח"ג פכ"ה אות ב)). ושירה בפה בשעת הלימוד, או לצורך התעוררות ליראת ה' מותרת בכל אופן. [עי' בש"ח (מע' בהמ"צ ס"א אות ג) ושבט הקהתי (ח"א ס"י קטט)].

שירה מטייפ ללא ליווי זמר (מוזיקה ווקאלית)

קלטות וכדומה ללא ליווי זמר (מוזיקה ווקאלית) אינן כוללות ריקודים. (עי' בש"ח (מע' בהמ"צ ס"א אות ג) ושבט הקהתי (ח"א ס"י קטט)).
מיידי לענין איסור שמיעה בכל השנה. וכן הוא בצ"ח (חט"י ס"י לג). אלא שלכתחלה יש להחמיר בזה. (לחוש לשב"ח (ח"ב ס"י נו אות ב) דס"ל שזה שנחשב לשירה בכלי. ולמקילי יש לדון לענין מוזיקה ווקאלית שיש לה ליווי מוזיקלי הנשמע ככלי שיר אלא שהוא עשוי ע"י אמצעים אלקטרוניים המעבדים סוגי קולות עד שהדבר נשמע ככלי שיר, האם נדון אותם כשירה בפה או דלמא מחמת שנשמעים ככלי שיר יש לאסור. וי"ל דכיון שעשויים ע"י תוכנות עשויות להשמיע כלי שיר ממש דינם ככלי שיר דומיא דכלי הנקרא אורגן וכדו' שהוא כלי שיר חשמלי ולא מצינו פוסקים המתירים לשמועם. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ד).

סובל מעצבות, דבאון או הולי עצבים

אף אם סובל מעצבות או מחוסר מנוחת הנפש אין להתיר לשמוע זמר, אא"כ סובל מדבאון, שרשאי לשמוע עכ"פ עד ר"ח אב (והכל לפי הענין). וחולה עצבים מותר לו לשמוע כלי שיר אפילו ביום תשעה באב. (אור לציון (שם)). ועי' בסמוך שיש מקילין בזה יותר.

לצורך הולח (לחוק מזוג)

מותר לנגן לצורך הולח לחוק מזוג. (הגרש"ז א"צ"ל (שם פי"א הגה' 54)).

שומע כדו להפיג בדידות או פחדים

מותר לשמוע זמר כשעושה רק על מנת להפיג בדידות או פחדים. (הגרש"ז א"צ"ל (פכ"ה הגה' 8)).

בשעת הנהיגה

הנוהג במכונית וכדו' ונצרך לשמיעת מוזיקה כדי שלא ירדם וכדומה, רשאי לשמוע, על מנת למנוע הסכנה הכרוכה בזה. [ולא גרע מהא דכתב המ"ב (ס"י תקס"ד ס"ק יג), עיי"ש, והכא קיל טפי כי יש חשש סכנה. ועי' לקמן לענין קייטנות לילדים. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ד].

לצורך התעמלות מטעמי בריאות

מי שזוקק לעשות התעמלות מטעמי בריאות, ולצורך כך צריך לשמוע זמר, בעת הצורך הדבר מותר, ומתאי שמינו עושה לשם הנאה. (הגרש"ז א"צ"ל (שם פי"א המ"ב (ס"י תקס"ד ס"ק יג)).

אינו מכוון לשמוע

השומע כלי זמר בעל כרחו כגון באוטובוס, אינו עובר איסור, כי אינו מתכוין להנות. [עי' בשו"ע (יו"ד ס"י קמב סעי' ט) ובש"ח (ס"ק לד)]. וכן פסק הגר"ח א"צ"ל (קרא עלי מועד פי"ב אות ה בתיקונים)].

צלצול פלאפון

מכשיר פלאפון שצלצולו מנגינה של שירים העשויים להביא לידי ריקוד, ראוי להחליף הצלצול בימים אלו לצלצול אחר, אולם אין איסור בדבר. [לכאוי אין חיוב בזה כיון שאינו צלצול המיועד לשמח, ומי"מ ראוי להחליפן כיון שיש בזה משום קצת שמחה, והכל לפי הענין. וכן הדין כשמפעילים שיר עבור המתקשר כדי להעניע ההמתנה (שיחה ממתנה). וכן דעת הגר"ח א"צ"ל (השבות הגר"ח ע"י קנט תשובה רל) שאין בצלצול פלאפון משום איסור שמיעת שירים. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ד].

מוזיקת רקע (בהנחיות וכדו')

במקומות שמפעילים מוזיקה להעניע ההמתנה והקנייה של הקוחות (כמו שמצוי בחנויות וכדו' או בטלפון עד קבלת היראות), ראוי להפעיל בימים אלו מוזיקה שאינה מסוג השירים העשויים להביא לידי ריקוד. [עי' משי"כ בהערה לדל"ג].

סעודת מצוה (ברית מילה, פדיון הבן, בר מצוה וכדו')

יש אומרים שבסעודת מצוה הנערכת בימי בהמ"צ מותר להשמיע שירים המלווים בכלי נגינה. (שכנ"ח ס"י תקנא הגב"י אות לג) לענין ברית מילה. וכן פסק בחיים שאל (לח"ד"א ס"א כא) וכת' שם שמנהג הספרדים להקל בזה. ויש מחמירים. (סידור היעב"ץ. ואף בסעודת מילה אוסר. וכי"כ באי"ר (ס"ק כו) שאין ליקח מנגנים לשם סעודת מצוה בימים אלו. וכן פסק הגרש"ז א"צ"ל (תורת המועדים ס"ה אות ג) לענין סעודת בר מצוה, ברית מילה וכדו'. ומי"מ אף לשיטתם מותר לשיר בפה אלא שגם בזה ימנעו מהרגילות. (הגרש"ז א"צ"ל (שם)). ולמעשה מנהג בני אשכנז להחמיר בזה. (הגר"ח א"צ"ל (יד לבהמ"צ פי"ז הגה' א)). ובני ספרד הנוהגים היתר יש להם על מה שיסמוכו. (כ"ח ס"י תקנא אות מ).]

מסורת הנאים

מותר לעשות מסבת תנאים (ללא סעודה אלא באכילת מיני מרקחת). (מ"ב ס"ק טו).
ובאופן זה מותר אף לשיר שירי שמחה, אבל אסור לרקוד. (הגרש"ז א"צ"ל (שם פי"ד אות ד)).

קבלת חתן בשירה כנהוג בישיבות
מותר לעשות קבלת חתן בשירה וכו' כנהוג בישיבות הקדושות בשאר ימות השנה, אבל לא ישירו במחאת כפים וכדו', כדי שלא יבואו לידי ריקוד. (הגרש"ז א"צ"ל (שם פי"ד הגה' ו)).
ואפשר שאף המחמירים בשירה בפה ברבים כמבואר לעיל יודו כאן דיש צורך מצוה קצת.

שבט ברכות

יש מתירים בסעודת של ז' ימי המשתה ריקודים וכלי שיר. ויכול כל אדם להיות שם ולשמור בשמחתם. [בעל האג"מ (משנה הלכות ח"ו רס"י קט) והמשנה הלכות (ח"ו רס"י קט)]. וי"א שמותר ריקודים, אבל יש להמנע מכלי שיר. (הגר"ח א"צ"ל (יד לבהמ"צ פי"ז הגה' 14)).

ריקוד אחר קידוש לבנה

יש אומרים שמותר לרקוד ולזמר "טובים מאורות" אחר קידוש לבנה אף בימים אלו (לנוהגים לקדשה לפני ת"ב או בליל עשירי באב). (הגרש"ז א"צ"ל (שערי נחמה ש"ג פי"ז אות יא)).

הכנסת ספר תורה

יש להימנע מלערוך הכנסת ספר תורה בתשעת הימים. ואם יש טעם לעשותה דוקא בימים אלו, אם שרים רק בפה מותר. (הגרש"ז א"צ"ל (ישא יוסף או"ח ח"ג ס"י קלט)).

לנגן בכית המשתה (לצורך פרנסה)

ישראל שפרנסתו בכלי זמר אצל עכו"מ בבית המשתה (וכן הדין לצורך בן ספרד הנוהג היתר להתחתן בימים אלו), מותר לו לנגן, משום שהוא לצורך פרנסתו. ומכל מקום אין להקל אלא מי"ז בתמוז עד ר"ח. (ביאור הלכה (ס"י תקנא ד"ה ממעטים)).

ללמד לנגן

המלמד מוזיקה לתלמידים שאם לא ילמד יפסיד פרנסתו עבור ימים אלו, מותר לו לנגן עד שבוע שחל בו ת"ב. (זכר שמחה (באמברג ס"י יז)). ועי' עוד בסמוך.

ללמוד לנגן

הלומד לנגן ואם לא ילמד יפסיד שכר הלימוד החייב לשלם עבור ימים אלו, רשאי לנגן עד שבוע שחל בו ת"ב. (זכר שמחה (שם)). אמנם במקום שאין הפסד, י"א שאין להתיר ללמוד נגינה בימים אלו. [מהר"ם שיק (יו"ד ס"י שסח) ובעל שבה"ל (מבית לוי ע"מ ה אות ז)]. ויש מי שאומר שאם לומד עתה על מנת להתפרנס מזה מותר. [אג"מ (אוי"ח ח"ג ס"י פז) ואור לציון (שם)].

חינוך הקטנים

יש לחנך הקטנים שהגיעו לחינוך, שלא לשמוע שירים בימים אלו. [אג"מ (ח"ד ס"י כא אות ד)].

לצורך הרדמת הילדים

בשעת הצורך מותר לזמר או להשמיע זמר על מנת שהקטנים ירדמו. [שעה"צ (ס"י תקס אות כה)]. ואם הגיעו לחינוך יש להמנע אלא אם כן קשה להם להרדם בלא זה. [עי' משי"כ בסמוך לענין גני ילדים. אלא דלכאוי צ"ע אמאי השעה"צ היה צריך לצרף שם דעת המקילים שירה ללא כלי נגינה, הרי בלא"ה שרי דומיא דהא דהתיר שם במ"ב (ס"ק יג) לענין מושכי ספנות, וצ"ע"ק].

גני ילדים וקייטנות

אין לשיר בגני הילדים ובקייטנות שירים המביאים לידי שמחה, אבל סתם שירים מותר. (הגר"ח א"צ"ל (חוט שני שבת ח"ב ע"מ שכה)). ואם בלעדי שירים של שמחה קשה לנהל את הילדים יש להקל בכל אופן. [הגר"י קמנצקי א"צ"ל (אמת ליעקב ע"מ רכד בהגה) ע"פ המ"ב (ס"י תקס"ד ס"ק יג)].

סיפורים משולבים עם מעט שירים

קלטות סיפורים אף אם משולבים בהם מעט שירים מותר לשמועם בימים אלו. (הגרש"ז א"צ"ל (פי"א הגה' 53) לענין ספה"י, ונראה דה"ח בני"ד).

תספורת

מנהג שלא להסתפר

בני אשכנז נוהגים שלא להסתפר מי"ז תמוז עד עשירי באב. [ענין ברמ"א (ס"י תקנא סעי' ד)]. אולם מנהג עדות המזרח שלא להסתפר רק בשבוע שחל בו ט' באב (וענין בזה להלן בהלכות שבוע שחל בו ת"ב). [ענין בשו"ע (ס"י תקנא סעי' יב) ובבבא חי (דברים אות יב)].

שער הזקן

איסור תספורת כולל אף שער הזקן. [שו"ע (סעי' יג) ומ"ב (ס"ק ט)].

שער השפה

מותר לגלח השפה (שערות מזוית הפה לזוית השניה למעלה מן השפה, כל פתיחת הפה) אם מעכב האכילה. [שו"ע (סעי' יג) ודברי סופרים (קיצור הלכות אבילות פי"מ הגה' ו) ע"פ הרמב"ן]. ופירוש "מעכב האכילה" שהשפה מתלכלכת בשעת אכילה והוא טרוד ליוזרה שלא תתלכלך או לנקותה (שהדבר מעכב האכילה). [דברי סופרים (שם)].

שער הגבות וריסי העינים ושאר הגוף

מריטת שער ריסי העין או שער הגבות לא חשיב תספורת ומותר לגלחן בכל ימי בהמ"צ (ואף לגברים במקום שאין משום "לא ילבשו"). (הגרש"ז א"צ"ל (שם פי"ד הגה' ט)). וכמו כן שער הרגלים אינו בכלל תספורת. וי"א שמכל מקום מר"ח ואילך הנשים יעשו רק הצריך כדי שלא יתגנו לבעליהן. (בעל השבט הלוי (מבית לוי ביהמ"צ ע"מ ה הגה' ב)).

המותרים להסתפר

נשים

אחד האישי ואחד האשה שוין באיסור תספורת. (מ"ב ס"י תקנא ס"ק עט). ויש מפוסקי עדות המזרח הסוברים שנשים מותרות להסתפר בשבוע שחל בו תשעה באב. אלא שטוב לדחות התספורת לאחר תשעה באב אם לא מוכרחות להסתפר כעת. [אור לציון (פכ"ה אות ג)].

לצורך מצוה

גילוח לצורך צניעות, כגון שלא יצא שער מכיסוי הראש מותר. [בעל שבה"ל (מבית לוי בהמ"מ הגה' ב)]. וכן הנהגת תמיד גלוח שיערה לטהרתה מותרת לעשות כן. (הגרש"ז א"צ"ל (שם פי"ד הגה' ו)).

לצורך שידוכין

לצורך שידוכין יש להתיר אפילו תספורת הראש, לנערה, עכ"פ עד שבוע שחל בו ת"ב. (הגרש"ז א"צ"ל (שם הגה' ו), עיי"ש טעמו).

קטנים

אסור לגדולים לספר קטנים בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה. [ש"י"ע (שם)]. וכתב הפמ"ג (א"י"א ס"ק לח) נדון מוכח מהרמ"א דשתיק ליה להשי"ע. ויש מחמירים לבני אשכנז מ"י"ז בתמוז או על כלי פנים מר"ח. [ע"י במ"ב (ס"ב פ"ב)]. ובחנך נע"ר (פכ"א סוף הגה ח) כתב דיש להחמיר ע"פ מר"ח.

בעלי ברית

אם יש מילה בימי בין המצרים, יש אומרים שבעלי הברית ראשים להסתפר. ויש אוסרים. והמיקל יש לו על מי לסמוך, פרט למקום שיש מנהג להחמיר. [ע"י בשע"ת (אות א) שהביא מח' בזה, והמ"ב (ס"י תקנא ס"ק ח) צ"ן לדבריו]. וע"י שבט הלוי (ח"י ס"א פ"א) שדעתו שהמנהג באר"י להחמיר. ובמבית לוי (בהמ"צ ע"מ ו בהגה) כתי' שיש מקומות שנהגים להקל ויש מקומות שנהגו להקל רק בשער הזקוש].

בר מצוה

נער הנעשה בר מצוה בימי בהמ"צ אינו ראשי להסתפר. [ע"י בשע"ת (רס"י תקנא) שהביא מח' לענין תספורת בעל ברית. והביאו המ"ב (ס"ק ח), ושם מייירי מר"ח אב. וע"י במבית לוי (ח"י"ג ע"מ ט) שהמנהג באר"י שלא להקל בזה בכל בהמ"צ. וא"כ ק"ו לענין חתן בר מצוה שאין להקל. וכן פסק במשנה הלכות (ח"ו ס"י מה)].

נטילת צפורנים

נטילת צפורנים מותרת אפילו אחר ר"ח. ומשבוש שחל בו ת"ב לצורך מצוה (כגון משום חשש חציצה לטבילת מצוה או נטי"ו וכדו') מותר. וכן לכבוד שבת כגון שחל ת"ב בשבת שרי בער"ש ליטול הצפורנים. [מ"ב (ס"י תקנא ס"ק כ) ומהר"ל דיסקין (קו"א ס"י ה ס"ק ס)]. ובשינוי כגון בידים או בשיניים, מותר בכל אופן. [הגרש"א זצ"ל (תורת המועדים אות ט) ואולי"צ (פכ"ז אות ד)].

ברכת שהחיינו והטוב והמטיב

על מלבושים חדשים וכדו'

יש אומרים שטוב לזוהר מלומר שהחיינו בהמ"צ על מלבוש או שאר כלים. [ש"י"ע (ס"י תקנא ס"ע יז)]. ויש מקילין בזה. ומ"מ יש להחמיר. [מ"ב (ס"ק צח)]. ולכן לא ילבש הגבד. [מ"ב (ס"ק צט)]. ובטעם האוסרים יעניין בספר חסידים (ס"י תתמ) ובמ"א (ס"ק מב)].

נעלים חדשות

מותר לחדש נעלים עד ראש חודש כיון שלא מברכים עליהם שהחיינו, אמנם מר"ח ואילך אסור. [מ"ב (ס"ק מזו וס"ק מה)]. ויש מפוסקי עדות המורח המתירים אפילו בשבוע שחל בו ת"ב (ומ"מ אסור לקנות אותם מר"ח). [אור לציון (פכ"ז סוף אות א)].

פרי הדש

ד"ן ברכת שהחיינו על פרי שווה לברכת שהחיינו על מלבוש וכדו', ולמעשה נוהגים להמנע מלברך, ועל כן לא יאכל בימים אלו פרי שמברכים עליו ברכת שהחיינו. [מ"ב (ס"ק צט)].

פרי הדש שלא ימצא לאחרי בין המצרים

פרי שלא ימצא לאחרי ט' באב, מותר לברך ולאכלו בהמ"צ. [רמ"א (ס"י תקנא ס"ע יז)]. ואם יכול לשומרו במקרה, ישמרנו עד לאחר ימי בהמ"צ. ואם נשמר עד השבת הקרובה בלבד, ישמרנו עד לשבת. [אור לציון (ח"ג פכ"ה אות ג)].

לקח פרי הדש ויברך עליו ברכת הפרי

אם לקח בהמ"צ פרי חדש ויברך עליו ברכת הפרי, יברך עליו גם ברכת שהחיינו. [ברכ"י (ס"י תקנא ס"ק יב), אבני"ז (ס"י תכח אות ח) וכה"ח (אות רד)]. וע"י בכ"ח (אות רטו) שאם אכל ללא ברכה משום שחשב שאסור לברך י"א שאחר בהמ"צ יאכל פרי אחר חדש ויכוין לפטור גם אותו פרי].

התחיל לאכול ללא שהחיינו

אם אכל קצת מפרי חדש ללא ברכת שהחיינו לא יאכל עוד מאותו פרי. [כה"ח (ס"י רכה אות מ)]. ועיי"ש שלאחר בהמ"צ יקח פרי אחר חדש ויברך עליו שהחיינו ויכוין לפטור את זה].

חולת המעוברת

חולה רשאי לאכול פרי חדש משום שהפירות פותחין לו את תאותו לאכול דברים טובים. וכמו כן אשה מעוברת רשאית לאכול פרי חדש כי אולי תתאוה ויגרם נזק לה ולולד. [מ"ב (ס"ק צט)]. וי"א שיברכו ברכת שהחיינו על הפרי. [תשובה מאתהב (ח"ב ע"מ לו טור ד), כה"ח (אות ריא) וישא יוסף (א"ו"ח ח"ג ס"י קמג) בשם הגרש"א זצ"ל]. וי"א שיאכלו ללא ברכה זו, וכן עיקר. [מ"ב (שם)]. וע"י בזה בשלמת חיים (ס"י שז) ובישא יוסף (שם)].

קטנים

קטן שיש לו ידיעה קצת, אבל לא יודע להבחין בין ימים אלו לשאר ימות השנה, ומתאוה לפרי חדש, מותר לתת לו. ויברך שהחיינו, כדי שלא יטעה ולא יברך שהחיינו בשאר הימים. [ברכ"י (ס"י תקנא אות ט), שער"ת (שם) וכה"ח (אות ריב)].

על מצוה בזמנה (פדיון הבן וכדו')

מברכים ברכת שהחיינו על מצוה שהגיע זמנה כגון ברית מילה (במקומות שנהגים לברך עליה שהחיינו כל השנה), פדיון הבן וכדומה, ולא יחמץ המצוה על מנת להמנע מלברך שהחיינו. [ש"י"ע (ס"י תקנא ס"ע יז) ושבת הלוי (ח"י ס"י פד אות ג)].

בשבת

יש אומרים שאין לברך שהחיינו על בגד חדש וכדומה אף בשבת, ויש מקילין. ולמעשה יש מקום להקל. [מ"ב (ס"ק צח)]. וע"י בערוה"ש (אות לח) שכתו שמנהגינו שלא לברך מר"ח אב ואילך ואפי' בשבת. וכל זה מעיקר הד"ן אבל ע"פ האר"י ז"ל יש אומרים שאסור. [שער הכוונות דף פ"ט ע"ג, ברכ"י (אות ז), כה"ח (אות ח) והראשונים (ח"י) ואולי"צ (ח"י) פכ"ה הגה ג ד"ה (הנהג) מחמיר בזה]. וכל אחד ינהג כמנהגו.

בערב שבת (למקילין לעיל)

הלובש בגד חדש ערב שבת לכבוד שבת, יכול לברך שהחיינו אחר שקיבל עליו שבת. [הגר"ח זצ"ל (גליון מ"ב חיים 89)].

בראש חודש

בראש חודש דינו כמו בשבת (עיין לעיל). [שעה"צ (אות צ)].

מברך שהחיינו על מילה וכדו' האם רשאי לפטור פרי

כשמברך שהחיינו על המילה או על פדיון הבן וכדומה יכול אז לפטור פרי חדש בברכה זו. [ש"ד"ח (שם ס"א אות ד) ואור לציון (שם ד"ה ומ"מ)]. וע"י משי"כ שמענתא עמיקתא בגליון ערי"ב].

לצאת ע"י אחר מדין שומע בעונה

המברך שהחיינו בימים אלו כגון שנהג היתר בדבר או שמברך עבור מצוה וכדו', אין לצאת יד"ח על ידו ולפטור כלי או פרי חדש, ובמקום צורך יש להקל. [ע"י בשד"ח (שם ס"א אות ד) שמיקל בזה. ובש"ח (אות ח) והראשונים (ח"י) פכ"ה הגה ג (כה) מחמיר. וע"י בשמעתא עמיקתא גליונות קכ"ד וערי"ב].

ברכת הטוב והמטיב

מותר לברך ברכת הטוב והמטיב בימי בהמ"צ. [שער"ת (שם אות ז) ואולי"צ (אות ד)]. ואף בת"ב מותר לברך ברכה זו (כגון מי שילדה אשתו זכר למברכים בשו"מ). [אור לציון (שם)].

משא ומתן

מר"ח עד התענית ממעטים במשא ובמתן. [ש"י"ע (ס"י תקנא ס"ע ב)]. י"א שיש למעט במשא ומתן של שמחה, כגון לקנות כלי כסף או צרכי חופה. וי"א שכלל משא ומתן צריך למעט ולא יעסקו אלא כדי פרנסתו. ובזמניו נהגו להקל משום שהכל נחשב כדי פרנסתו. [מ"ב (ס"ק יא)]. ומ"מ טוב להחמיר לענין משא ומתן של שמחה (כגון קניית רהיטים וכדו'), אע"פ שגם בזה נהגו להקל שמא לא יוכל להכין אחר כך. [שעה"צ (אות יג), אג"מ (ח"ג ס"י ב) ואולי"צ (פכ"ו)]. אלא שדבר שלא יוכל לקנותו לאחר ת"ב או שאין לו שהות לאחר ת"ב מותר אפילו הם צורכי חופה. [בן איש חי (פ"ב דברים אות ב)].

קניית בגדים חדשים

מר"ח אב אסור לקנות בגדים חדשים ומנעלים חדשים אפילו דעתו שלא ללבושן עד אחר ת"ב. [רמ"א (ס"ע ז) ומ"ב (ס"ק מט)].

לצורך מצוה (תפילין, ספרים וכדו')

לצורך מצוה הכל שרי. [רמ"א (שם)]. ועל כן מותר לקנות ספרים לצורך לימוד תורה. [הגרש"א זצ"ל (שם פ"ד הגה 26)].

מבצעים

אם יש יריד, כיון שהוא דבר האבד מותר אם מוצא אז בזול יותר. [מ"ב (ס"י תקנא ס"ק יא)].

כלי בית (מכונות, מזגן וכדומה)

אסור לקנות מר"ח אב דבר שמחייב ברכת שהחיינו כי הוא כבנין של שמחה שאסור. [אג"מ (ח"ג ס"י פ ד"ה ז"ה ומכונות)]. ועל כן אין לקנות מר"ח מכונות חדשה אם הוא לתענוג (אפילו באופן שמברכים עליה הטוב והמטיב כגון שיש לו אשה ובנים שגם נהנים מזה) כי הוא כמו בנין של שמחה שאסור. [אג"מ (שם)]. וכמו כן אין לקנות מזגן מר"ח משום משא ומתן של שמחה. [בצל השב"ח (שם ע"מ יג הגה ז)], ומי שסובל מאוד מהחוסר רשאי להקל בזה. [עיי"ש].

קניית כלים לצורך העבודה (מכונות וכדומה)

מותר לקנות מכונות וכדומה לצורך פרנסה אף בתשעת הימים, שזה בכלל משא ומתן שבזמנו נהגו להקל (ואין זה מו"מ של שמחה שכתב בשעה"צ שטוב להחמיר), ומצד שהחיינו יברך אחר ת"ב כי בשביל זה אין עליו ליבטל ממלאכתו. [אג"מ (א"ו"ח ח"ג ס"י פ)].

יקבל המוצר בתשעת הימים

אם קנה כלי חשוב כגון רהיטים המיפיים את הבית בזמן היתר לא יקבל אותם ב"י הימים אפילו באופן שאינו חייב לברך עליהם שהחיינו. [אג"מ (ח"י"ג ס"י פב)]. [אא"כ יש חשש דבר אבד בדבר, שבה"ח יקבלם ויברך לאחר ט' הימים].

יקבל המוצר לאחר תשעה באב

אין לקנות דברים שיש בהם משום שמחה (קניית רהיטי בית וכדו', עיין לעיל), אף שלא יקבל מה שקנה אלא לאחר תשעה באב. [אור לציון (פכ"ו אות א)]. ובמקום הצורך יש להקל בזה. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ד אות כב)].

קניית מתנה ונתנתה

מותר לתת מתנות סוף שנה למלמד, לגנותו או לנער בר מצוה וכדו' אף בתשעת הימים, ואם לא קנה לפני תשעת הימים נראה שמותר אף לקנותה בימים אלו אם עתה הוא זמן נתנתה. [ע"י במ"ב (ס"י תקנ"ד ס"ק מא)]. וכן פסק הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש שם הגה 28)].

קניית טבעת וכדו' עבור כלה

קניית הטבעת שנותנים לכלה בשעת שידוכין, נחשבת דבר של שמחה ואסור, אך אם יש לחוש להפסד, מותר. ולהודיע המקח מותר בכל אופן. [אג"מ (אה"ע ח"ד ס"י פד אות א)].

קניית נעלים שאינם מעורר לתשעה באב

מי ששכח לקנות נעלי גומי לת"ב קודם ר"ח, רשאי לקנותם אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. [אג"מ (א"ו"ח ח"ג ס"י פ), בעל שבט הלוי (מבית לוי ע"מ יג הגה ח), כה"ח (אות צו) ואור לציון (שם הגה ב)].

בנין

בית התונת בנו – ציור וכיור

מר"ח ממעטים בבנין של שמחה, כגון בית חתנות לבנו או בנין של ציור וכיור. ואם היה כותלו נוטה ליפול, אע"פ שהוא של שמחה מותר (ולצורך מצוה הכל שרי). [ש"י"ע (שם ס"ע ב)].

להרחיב דירתו (בנין להרוחה)

כל בניה שאינה צריך לו לדירתו ורק שעושה כן להרווחה בעלמא אסור. [מ"ב (שם ס"ק יב)]. אולם בנין שאינו להרוחה שרי כמבואר להלך.

בונה על מנת למנוע הפסד (בנין המשלם שכירות וכדו')

בניה ע"מ למנוע הפסד אפילו יש בה שמחה, מותרת. [מ"ב (ס"ק יג)]. ועל כן מותר לשפץ דירה בשכירות ע"מ למנוע הפסד כפי ראות עיני המורה. [ע"י שבט הלוי (ח"י ס"י פב) ודעתו שם להקל בכתלה עד שבוע שחל ת"ב, ובהפסד גדול מאד לפי ראות עיני המורה].

סיוור הבית

ממעטין אף בבנין של ציור וכיור. [ש"י"ע (ס"י תקנא ס"ע ב)]. ועל כן אין לסייד הבית מר"ח. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביה"מ ע"מ ח אות ד)]. וכן אין לצבוע את הדירה. [אור לציון (פכ"ו הגה א)].

התקלקל הסיוור מחמת רטיבות וכדו'

אם נתקלקל הסיוור מחמת רטיבות וכדו' מותר לסייד אף בשבוע שחל בו ת"ב, כיון שאינו עושה להרווחה. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביה"מ ע"מ י הגה ח)].

עושה בקבלנות

אם שכר נכרי קודם ר"ח בקבלנות מותר בכל ואפי' בת"ב עצמו דנכרי אדעתא דנפשיה עביד, והי"ה אם קצץ עם הנכרי בקבלנות לצייר ביתו מותר לצייר מטעם זה. ומ"מ אם יכול לפייסו בדבר מועט שימתין עד אחר ת"ב תע"ב. [מ"ב (ס"ק יב)].

לצורך מצוה של יחודי / רבים

בנין שהוא לצורך מצוה שרי, [רמ"א (ס"ע ב)], כגון בניית בית למי שאין לו אשה ועדיין לא קיים מצוה פו"ר. וכן לצורך מצוה של רבים כגון בית הכנסת מותר. [מ"ב (ס"ק יד יב)].

חיפוש דירה

מותר לחפש דירה לקניה בימים אלו. אולם אין ראוי לחתום על חוזה מכירה, אלא אם כן חושש שאולי יקדמנו אחר. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ד הגה 71)].

לעבור דירה

יש אומרים שלעבור לדור לבית חדש מותר אם מוטל עליו לברך הטוב והמטיב ולא שהחיינו (כגון שיש לו אשה ובנים). [לבושי מרדכי (ח"א ס"י קא)]. ומכל מקום עדיף שלא לעבור דירה מר"ח עד אחר ת"ב. [הגר"ח זצ"ל (קרא עלי מועד פ"ג אות ג)]. ובאופן שיש הפסד ממון (כגון שצריך לשלם דמי שכירות) מותר בכל אופן. [הגרש"א זצ"ל (שם פ"ד הגה לא)].

להאזנה לשיעורי בעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות יש לשלוח דוא"ל למערכת: amikta@amikta.co.il

© שמעתא עמיקתא – לרפ"ש של הנה בינה בת צירל בתושחי – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503